

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 927.

CHICAGO, ILL., 18. JUNIJA (JUNE 18), 1925.

LETO—VOL. XX.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Državni tajnik Kellogg svari Mehiko.

Predsednik Calles odgovarja na izzivanja.

Nad sto let se mehiško ljudstvo bori proti tujim izkoriščevalcem, za zemljo in svobodo. Prvič se je dvignilo v organiziranih masah l. 1810 pod vodstvom Hidalgota proti Španiji in jo po enajstletni borbi premagalo ter pognalo iz Mehike, ki je s tem prestala biti španska kolonija. Uporno mehiško ljudstvo se je rešilo španske vlade, ni pa se rešilo španskih bogatašev v Mehiki, ki so kmalu dobili absolutno premoč. Borba za osvoboditev Mehikancev izpod vlade Spancev v Mehiki je trajala naprej, dokler jo ni Porfirio Diaz zadušil v krvi. Vladal je proti volji mehiškega ljudstva brutalno in z nasilji od l. 1876 do 1910, ko ga je strmoglavila Maderova revolucija. Potem so sledile revolucije in kontrarevolucije, borba med izkoriščevalci in izkoriščanimi. Na eni strani mehiški veleposestniki in drugi velikaši ter tuji kapitalistični interesi, na drugi brezpravno, v suženjske razmere potlačeno ljudstvo. Sile ljudstva so zmagale. Mehika je dobila ustavo, ki je vrnila zemljo in druga mehiška bogatstva ljudstvu, kateremu so bila vzeta. Ako je mehiška revolucija porazila mehiške tirane, ni še s tem porazila imperialističnih držav, ki preže po njenih izredno bogatih prirodnih zakladih. Mehika naravna bogastva in tudi mnoga veleposestva so last tujih kapitalistov. In tuje vlade so jim priskočile na pomoč in naznanile mehiški vladi, da ne bodo tolerirale ropa lastnine svojih državljanov.

Meseca julija l. 1924 je Mehiko prvič v svoji zgodovini resnično izvolila svojega predsednika. Navadno so vlade v Mehiki prihajale z revolucijo. Novembra prošlo leto je bil novi predsednik Plutarco Elias Calles slovesno upeljan v svojo službo. Bil je kandidat mehiške delavske (socialistične) stranke in mehiško ljudstvo, za katerega se je boril, ga je izvolilo.

Nova vlada je dobila državne finance in gospodarstvo v zelo slabem stanju. Vse imperialistične države so ji bile neprijazne in so ji danes. Prave kooperacije ji ni nudila nobena. Najnevarnejše izmed vseh imperialističnih sil so ji Zedinjene države. Ameriški kapitalisti

lastujejo v Mehiki velika bogastva. Od svoje vlade zahtevajo, da jim jih protektira. Vlada, ker je njihova vlada, je vsikdar sledila njihovim željam. Callesova vlada je pod pritiskom sile ugodila mnogim zahtevam ameriške vlade in obljubila odškodovati ameriške kapitaliste za "ugrabljeno" lastnino in protektirati ameriške državljane v Mehiki ter njihovo "svojino".

Ali mehiška vlada ni postala dekla ameriških kapitalistov. Prišla je na krmilo s programom služiti mehiškemu ljudstvu in mu ostala zvesta. To ni soglašalo s politiko interesov ameriškega kapitalizma. James R. Sheffield, ameriški poslanik v Mehiki, je prišel pred par tedni v Washington in konferiral o situaciji v sosedni republiki. Kapitalistični interesi so postali nervozni in državni tajnik Kellogg jih je potolažil, da se jim ni treba bati, kajti ameriška vlada bo ščitila njihove interese. Medtem je Kellogg objavil noto na naslov mehiške vlade, kateri je dal brez prikrivanja razumeti, da se v Washingtonu ne strinjajo z njeno ekonomsko politiko.

"Naši odnošaji z Mehiko so prijateljski, pravi Kellogg v svoji noti, toda vzlic temu situacija v Mehiki ni povsem zadovoljiva. Mi pričakujemo, da mehiška vlada vrne lastnino ameriškim državljanom, katerim je bila nepostavno odvzeta, in jih primerno odškoduje."

Kellogg, poslušni hlapec ameriškega kapitalizma, je v noti tudi dejal, da je iz listov razvidno da se v Mehiki pripravlja nova revolucija, ne želi pa, da se dogodi in upa, da vesti o nji niso resnične.

"Mehiška vlada je sedaj na preizkušnji pred svetom," se glasi Kelloggovo svarilo. "Mi smo bili potrpežljivi in čakali, ker vemo da vzame čas predno se more vlada v Mehiki stabilizirati. Ne moremo pa dovoliti, da bi se kršitve napram ameriškim državljanom v Mehiki nadaljevale. Mehiko mora spoštovati svoje obligacije . . ."

Umljivo je, da je ta nota povzročila v mehiških krogih veliko ogorčenja. Predsednik Calles ni ostal dolžan odgovora. Kelloggovo no-

to imenuje žalitev Mehike in vmešavanje v mehiške notranje zadeve. Ameriški kapitalistični listi so krstili Callesov odgovor za aroganten in grozeč in sklepajo, da so odnošaji med vlado Zedinjenih držav in Mehike na pragu krize.

Mehika ni kršila pogodb in Calles je to Kelloggu v svojem odgovoru dokazal. Ameriški interesi v Mehiki nimajo vzroka za pritožbe. Ne morejo pa zahtevati od Mehike, da bi jim dala prednost pred interesi mehiškega ljudstva.

Sedanje zadržanje Coolidgove administracije napram Mehiki je nov dokaz amerškemu ljudstvu, da je republikanska stranka totalno v službi privatnih interesov. Kadar govori o ameriških državljanih v tujih deželah, ima v mislih vselej kapitalistične interese, katere je "dolžna protektirati."

Mehiška vlada se nahaja v težkem položaju. Mnoge prejšnje vlade, posebno Diazova, so izročile mehiška bogastva tujcem. Tako so postala tuja lastnina. Mnogo je že odvzetih in to je vzrok, da je današnja Mehika v Washingtonu, Londonu, Parizu in drugih središčih kapitalističnih sil slabo zapisana. Eno je vzeti premoženja domačih krvosov, vzeti kontrolo nad mehiškimi bogastvi ki jih lastujejo tujci je pa druga stvar. Calles je pričel oprezno in v teku pol leta od kar je na vladi je izvedel že mnoge in dalekosežne reforme.

Delo v tej smeri mu ne ovirajo le kapitalizmi tujih držav s svojimi grožnjami in intrigami, ampak tudi katoliška cerkev v Mehiki, ki je najjačja trdnjava mehiške reakcije in mehiških bogatašev. Ovirajo ga pri preudarnem izvajanju njegovega programa mehiški komunisti, ki hujskajo ljudstvo proti vladi, češ, "glejte, nad pol leta je Calles na čelu republiké, zemlja pa še sedaj ni vsa razdeljena, tuji kapitalisti še lastujejo mnoga prirodna bogastva in jih izkoriščajo, mi pa trpimo!" Ti komunisti, med katerimi je po zatrdilih iz Mehike precej najetih agentov, skušajo omajati pozicijo sedanje vlade in to je, kar mednarodni kapitalizem, posebno ameriški, hoče. Ničesar ne bi bolj ugajalo amerškemu imperializmu kakor da se mu ponudi prilika v "imenu civilizacije okupirati Mehiko in ji dati mir in red ter 'svoboden' razvoj pod zvezdnato zastavo."

Sedanja mehiška vlada je kljub vsem tem intrigam močna, ker ima večino ljudstva na svoji strani. To je dejstvo, ki straši kapitaliste. Če bi bila šibka in brez moralne opore med ljudstvom, bi se ji laglje nastavljal nož na prsa. Kelloggova nota ima namen oslabiti pozicijo Callesove vlade. Izkazalo se je, da so ameriški "interesi" v Mehiki najlažje zavarovani ako ima Mehika vlado ki jo mehiško ljudstvo ne mara, ki med njim nima zaslombe, in je radi tega odvisna od protežiranja tujih sil.

Delavstvo Zedinjenih držav bo moralo biti na straži in dati Kelloggu, Coolidgu in drugim

služabnikom "ameriških interesov" v Mehiki razumeti, da so interesi mehiškega ljudstva enaki interesom ljudstva Zedinjenih držav. Zaklicati jim mora ponovno, "Roke proč od Mehike!"

Imperialistična igra administracije v Washingtonu je nov apel amerškemu delavstvu, da je že skrajni čas da se organizira v svoji politični stranki in stopi na prste politiki, ki vodi v vojno in v novo zaslužjenje mehiškega ljudstva.

Vrhovno sodišče o svobodi govora in tiska.

Benjamin Gitlow, newyorški komunist, je bil l. 1920 na newyorškem sodišču na podlagi newyorškega protianarhističnega zakona obsojen od 5 do 10 let zapora ker je priobčil v "Revolutionary Age" članke hujskajoče vsebine in ker je na shodih "propagiral nasilno strmogavljenje ameriške vlade". Gitlow je bil do razkola l. 1919 član socialistične stranke; od l. 1918 naprej je delal v levem krilu za prekrstitev socialistične stranke v komunistično in za sprejem znanih 21 točk moskovske internacionale, ki jih je dala socialističnim strankam kot pogoj za pridruženje. Urednik omenjenega lista je bil Louis Fraina, ki je bil eden glavnih propagatorjev in pozneje voditelj ameriške komunistične stranke. Fraina je potem prišel pri komunistih v nemilost posebno še zato ker ga je Nuorteva, tedaj vposljen v ruskem informacijskem biroju, obdolžil, da je agent justičnega departmenta ameriške vlade.

Dotični članki niso povzročili revolucije, dali pa so Palmerju in Burnsju nekoliko povoda za znane vpade in progone na ameriške radikalne delavske organizacije. Wilsonova vlada je bila "strmoglavljena" na "legalen" način, v New Yorku pa Gitlowu tistih člankov in govorov vseeno niso mogli pozabiti in tako so ga obsodili. Pričela se je borba s prizivi na višje instance in dne 8. junija je bila rešena na najvišji — ko je vrhovno sodišče Zedinjenih držav s sedmimi proti dvema glasovi izreklo, da je bila obsodba pravilna in da točka konstitucije, ki zagotavlja ameriškim državljanom svobodo govora in tiska ni bila kršena.

Sodnika Holmes in Brandeis sta bila za razveljavljenje obsodbe. Vsi drugi so podpisali odlok, da svoboda govora ne pomeni da se sme svobodno hujskati na vstajo ali da se sme svobodno propagirati nasilna sredstva za strmogavljenje vlade.

"The Left Wing Manifesto", ki ga je izdalo levo krilo soc. stranke, radikaterga je bil Gitlow največ obsojen, je eden izmed mnogih manifestov, resolucij in letakov, ki so jih izdali ekstremisti v amerškem radikalnem delavskem

gibanju v teku zadnjih šest let. Vlade niso omajali.

Oborožene "tolpe" še niso prišle v Washington da se "polaste" vlade in vse je kakor da teh manifestov nikoli ni bilo. Ako se je z njimi kaj doseglo se je to, da je radikalno delavsko gibanje neenotno, kar gotovo ni v kvar "ameriški vladi" in "ameriškim institucijam".

Gitlow ni organiziral čet za oborožen odpor. Njegov "prestopok" je, ker je s tiskano in ustmeno besedo širil svoje misli o načinih in sredstvih za preobrat.

Vrhovno sodišče bi v tem slučaju zelo lahko napravilo pametno razsodbo, ako bi z večino glasov sprejelo mnenje Holmesa in Brandeisa. Izgovor, da izrek vrhovnega sodišča ne tolmači napačno ustave v točki kjer se nanaša na svobodo govora in tiska, ne drži. Izrek je reakcionaren in tudi ustavo napačno tolmači.

Gitlow bo moral torej v ječo. Ali že so listi namignili, da ga bo newyorški governor Smith oprostil. Tako bi se vrhovnemu sodišču ne moglo očitati, da daje "potuho radikalnim hujskačem", ob enem pa bi z governorjevo "usmiljenostjo" dobili nekoliko materiala s katerim bi dokazovali demokratičnost naših institucij in toleranco v politiki. Rekli bi: "Gitlow je kriv, in glejte, kljub temu smo ga oprostili." Kapitalistični interesi mislijo da imajo premetene ljudi na vodstvih "ameriških institucij", v resnici pa je vsa komedija smešna in tragična.

WARREN S. STONE.

Za Gompersom — Warren Stanford Stone. Umrli je v Clevelandu dne 12. junija po kratki bolezni v starosti 65 let. Od l. 1903 je bil glavni načelnik (grand chief) Bratovščine lokomotivnih strojevodij (Brotherhood of Locomotive Engineers). Železniški kurjač in strojevodja je bil 25 let.

Pripovedujejo, da je imel v mladosti ambicijo postati zdravnik, oče pa ga je silil študirati pravo. Rajše kot da bi mu ugodil je šel vprašati za delo k železnici in dobil službo lokomotivnega kurjača.

Warren S. Stone je bil konservativni voditelj konservativne železniške unije. Socialističnemu gibanju ni bil nikoli naklonjen, dasi se je zanimal za njegov razvoj. V politiki je bil vedno aktiven po Gompersovem načelu "nagradi prijatelje in kaznuj sovražnike". Zadnja leta je šel Stone v politiki dalj kakor Gompers. Vzrok tej spremembi je bila vojna. Med vojno so železnice prišle popolnoma pod vladno upravo in nadzorstvo. McAdoo, član Wilsonovega kabineta, je postal vrhovni ravnatelj ameriških železnic. Tako so bile organizacije železničarjev prisiljene zanimati se za politiko, ker so politični uradi, politične oblasti in zbornice imele veliko besedo nad železniškimi obrati. Posledica tega je bila ustanovitev "Konference za progresivno politično akcijo", ki so jo kontrolirale unije železničarjev. Ta konferenca je dobila pred zadnjimi predsedniškimi volitvami že precej radikalno lice in na konferenci v St. Louisu je sprejela zelo radikalen program in skli-

cala julija 1924 nominacijsko konvencijo, ki se je vršila v Clevelandu. Predsedniških volitev se je udeležila s svojim predsedniškim kandidatom senatorjem La Follettom. Kot znano, so v K. P. P. A. sodelovali tudi socialisti, ki so svojim vplivom prodrli že tako daleč, da so postali vodilna duhovna sila. Na njihovo prizadevanje je bila februarja to leto sklicana v Chicagi konvencija K. P. P. A., na kateri se je morala izreči za ali proti ustanovitvi Am. del. stranke. Večina delegatov je bila za organiziranje take stranke. Toda ti delegatje niso predstavljali večino članstva v K. P. P. A. Zastopniki železničarskih organizacij so bili proti, med njimi posebno železničarske bratovščine in tako je K. P. P. A. prenehala biti faktor, ki je imel združiti ameriško delavstvo v delavski stranki.

Brotherhood of Locomotive Engineers in druge železničarske bratovščine, kot bratovščine sprevodnikov in kurjačev, niso pridružene Ameriški delavski federaciji, ampak so samostojne. Železničarji teh poklicov, organizirani v svojih bratovščinah, so v ameriškem delavskem gibanju poznani kot "delavska aristokracija", toda danes že ne več tako kakor pred desetimi ali petnajstimi leti. Zanimivo je, da se je organizacija kateri je načeljeval Stone, na svoji konvenciji l. 1924 izrekla za nacionalizacijo železnic, prirodnih zakladov, vodnih sil, elektraren, plinaren in drugih takih javnih naprav.

Bratovščina lokomotivnih strojevodij je ena najbogatejših delavskih organizacij na svetu. Poseduje velike stavbe v Clevelandu in New Yorku, poleg druge imovine kontrolira več bank, nekaj premogovnikov v W. Virginiji in par drugih podjetij. Njeno čisto imovino se ceni nad \$200,000,000; članov ima nad 90,000. Bratovščina je bila ustanovljena bolj podporna organizacija kakor pa unija. Danes je oboje.

Warren S. Stone je bil na prošli konvenciji bratovščine izvoljen za predsednika vseh njenih aktivnosti. Njegov vpliv v nji je bil odločilen. Kake resne opozicije proti njemu nikoli ni bilo. Bil je razglašan kot sposoben voditelj in strokovnjak pri gospodarskem delu. Pripisuje se mu zasluga, da je tudi drugim unijam dal vzgled kako doseči uspehe na polju združnih aktivnosti.

Stone ni bil pristaš razrednega boja kakor ga pojmujejo socialisti. Boril se je proti delodajalcem le v namenu izboljšati življenjske razmere članstva svoje organizacije, ni pa se boril proti sedanjemu ekonomskemu sistemu kot takemu. Ali razvoj je močnejši kot volja in nazori takih voditeljev in tako je večkrat, hočeš nočeš moral obrniti borbo proti kapitalizmu kot ekonomski uredbi, četuid nezavedno. Spoznanje, da je železniški sistem dozorel za socializacijo, je bilo eno tako priznanje njegove konservativne organizacije. Spoznanje, da je v interesu ljudstva ako se prirodne zaklade socializira, je bilo drugo priznanje. Ni pa nikoli prišel do spoznanja, da se teh zahtev ne bo doseglo s politiko kakor jo je razumel on. Zato kapitalističnemu razredu ni bil nevaren.

Gompersi in Stoni umirajo, a tudi njihovi konservativni nazori umirajo. Med članstvo njihovih unij prodira, četudi s težavo in počasi, spoznanje, da je nekaj napačnega v geslu "nagradi prijatelje in kaznuj sovražnike". Socialisti delujejo, da bo tega spoznanja več in več. Vpoštevajoč ekonomske razmere v Ameriki in razvoj ameriškega delavskega gibanja, moramo priznati, da so socialisti v tem oziru že mnogo dosegli.

ADAMI PRED ADAMOM

Pogled v prazgodovinske dobe človeka.

Predaval Ivan Molek v klubu št. 1 J. S. Z. v Chicagu, Ill., dne 27. februarja 1925.

(Nadaljevanje.)

VIII.

Pot človeštva k pravi civilizaciji.

Na kratko, s par potezami, sem vam skušal, kolikor je bilo mogoče, predočiti prazgodovino človeštva, kateri so znanstveniki posvetili debele knjige. Dal sem vam le kratek pregled. To je vse, kar je meni mogoče. Ako se kdo izmed vas zanima za podrobnosti, mu priporočam, da si nabavi knjige, iz katerih je izčrpan ta pregled. To so tri, štiri debele knjige, ki zahtevajo par tednov paznega čitanja. Dobite jih v javni knjižnici, če jih nočete kupiti. Potrebno je tudi večkrat posetiti predavanja znanstvenikov, ki se vrše tu ali tam zelo pogosto, posebno v zimskem času.

Dolga je pot, po kateri je hodilo človeštvo od svojih revnih začetkov do danes. Slišali ste, da je vzelo človeka 120.000 let, predno je toliko napredoval, da je znal opiliti kamen. Prva doba — prva šola — človekovega korakanja navzgor je bila najdaljša in najtežja. Ko je znal ogladiti kamen, je korakal hitreje; ko je odkril kovine, je napredoval še hitreje. Stotisočletja je človek hodil po štirih. Še danes začne vsak človek hoditi po vseh štirih. Ko se je človek postavil na zadnji nogi in pogledal v zvezde na nebu, je storil prvi človeški korak; ko je pobral trd kamen in začel z istim tolči po mehkem kamenu, je postavil vogelni kamen civilizaciji.

Takozvana civilizacija je stara komaj pettisoč let. To je toliko kot ena ura v dolgem življenju človeštva. Včasih se pobahamo, da je svet v zadnjih sto letih napredoval bolj kot v vsem prejšnjem času zgodovine. Yes, napredoval je, toda ne smemo pozabiti, da je bil temelj temu napredku položen že v stari kamneni dobi. Kamenčke za zgradbo civilizacije je že zbiral *Pithecanthropus erectus* pred pol milijona leti, zbiral jih je heidelberški divjak, za stavbo civilizacije se je potil neanderthalski kanibal in prispeval je primitivni kromagnonski artist. Vsi znani in neznani rodovi skozi dolge ledene dobe in v postglacijalni dobi so trpeli za ta naš napredek. Mi radi pozabimo na prošlost, kadar bi ne smeli in gledamo le na sedanost. Fakt je, da so bili poglavitni pogoji civilizacije doseženi v dobah divjaka in barbara. Brez vporabe ognja je vsaka civilizacija nemogoča. Ogenj je odkril ljudožrc. Nemogoča bi bila civilizacija brez domače živine, poljedelstva, brodov in kovin. Vse to je pridobil barbar. Ali je parni stroj, električni dinamo, ali je moderna

industrija mogoča brez železa? Ne. Kdo je odkril proces taljenja železne rude? Barbar.

S tem še ni rečeno, da moramo peti slavo našim barbarskim prednikom in jim zidati temple. Treba je priznati resnico. To je vse.

In če hočemo priznati resnico, moramo priznati še to, da je današnje civilizirano človeštvo še zmirom z eno nogo v barbarizmu. Takozvana civilizacija je le tenka kožica na debelem telesu barbarizma. Kadar se civilizacija samo malo popraska, se takoj pokaže barbara. Človeška družba mora prelezti še precej strmin in globin, predno prileze do prave civilizacije. Zgodovinar, učitelj v oddaljeni bodočnosti bi delil civilizacijo v več dob kakor današnji zgodovinar deli divjaško in barbarsko človeštvo v razne dobe. Sedanjo dobo bo vsekakor uvrstil v pravicivilizacijo, v gotovo perijodo primitivne civilizacije, katero bo le malo razlikoval od babilonske in starorimske perijode. Bodoči zgodovinar bo sicer videl naše nebotične palače, železnice, avtomobil, ogromne stroje, eroplan in radio. Videl bo in malo pokimal — kakor pokimamo mi, kakor gledamo na agipčanske piramide, babilonske viseče vrtove in čudovito lepe grške stavbe. Zgodovinar bo videl naše knjižnice, muzeje, muzikalije in zdravniške aparate. To ga bo bolj zanimalo. Primerjal bo te reči z babilonskim klinopisom, egipčanskimi hijeroglifi, azteškimi čačkami in balami rimskega pergamenta — in zabeležil bo malo razlike, malo napredka. Videl pa bo tudi naše ječe, giljotino, vešala, električne stole, puške, kanone, granate nabasane s strupenimi plini in še več takih reči, pa bo primerjal te lepe reči z lokom in pšico, mečem in sulico, nožem in sekiro — in bo zapisal: Sijajni napredek v ubijanju, pobijanju, klanju, mučenju ljudi! Zgodovinar bo videl še nekaj: naše cerkve, mošeje, pagode in druga svetišča, malike iz zlata, srebra, lesa, mavca, mramorja in barv, oltarje in ljudi, ki se valjajo pred maliki in podobami. Pogledal bo nazaj: dolga vrsta templjev, oltarjev, malikov in mase ljudi na tleh, na kolenih in na obrazu skozi dolga stoletja od današnje civilizacije do iberijanskega črednika in mostiščarja. Pa bo zabeležil: Človek je bil še vedno barbar . . . Zgodovinar bo končno videl še tole: Tovarne, polne delavcev, ki garajo dolge ure in koncem tedna prejemajo le pičlo merico svojega produkta; tovarne, polne otrok, ki počasi ubijajo svoje životke in padajo v duševno otopelost za mizerne cente; bedne hiše, stanovanja delavcev, v katerih navadno kraljuje bolezen, revščina, nadloga, pijančevanje, histerija in pogosta smrt; armade brezposelnih delavcev, ki se vlečejo od mesta do mesta, od tovarne do tovarne, od rudnika do rudnika, omagujejo, padajo in umirajo gladu in mraza; revne kmete, ki garajo od zore do mraka in pridelujejo kruh, mleko in meso za milijone ljudi, sami pa imajo komaj za davke in obresti. Na drugi strani bo videl palače,

vile, klube, letovišča, igrališča, banke, borze, ogromne blagajnice s kupi zlata, vsega dovolj — vsega preveč, trgovske zbornice, odbore direktorjev in mednarodne bankirje. Ko pregleda vse to in pogleda še v včerajšnjo prošlost, v kateri se vrste: telesni suženj, bič, križ, galeje, gladijator — tlačan, bič, ječa, vešala, natezalnica in grad, tedaj zaključi: Barbarizem v 20. stoletju takozvane krščanske ere je toliko napredoval, da ga je že bilo malo sram njegove bestijalnosti, zato je oblekel tretjo haljo civilizacije, v duši je pa ostal tak, kakršen je bil pred pettisoč leti.

Znajte: prava civilizacija se meri po naprednosti človekove notranjosti, po dobivanju novih instinktov, ki učinkujejo ravno nasprotno od starih, divjaških instinktov ali nagonov. Fizičen razvoj človeka je od nekdanj stremel v tem, da se izbočuje čelo, ki je znak višje umske slopnje, znak izpopolnjevanja razumnosti, a istočasno se je krčila spodnja čeljust, ki je znak divjaštva. Človek s takozvano "square jaw," kakršnega mnogi Američani tako radi obožavajo kot junaka, je tip divjaka. V tem oziru je človek že precej napredoval in še vedno napreduje.

(Konec prihodnjič.)

TO SO PA STOPE!

Krnelov.

To so pa stope! Danes, po dvajsetih letih bivanja v tej deželi še vedno čujem njihov enakomerni "tip, tap; tip, tap".

Spominjajo me otroških let, ko sem še bos hodil v drugi razred ljudske šole in po pouku brezskrbno skakal povsod: poleti po tratah, vodi in lužah, po zimi po ledu. Še danes, kadar se spomnim, so mi pred očmi kraji, kjer sem v poletnem času postavljaj lopatna kolesca, katera sem izrezal z navadnim pipcom in jih pritrjeval nad vodo ob potočkih in potokih, da jih je gonila. Dolgo je tega, ali še vedno tako sveže pred očmi. Je že tako, da si otroci malenkostne stvari boljše zapomnijo kakor odrasčeni in da ostanejo v spominu še dolgo — do kraja življenja.

Otroška misel, misel dečka, vidim jo pred seboj, kako se veseli brezskrbne prostosti in leti v najvišje višave. To je bilo davno, davno . . .

Nedolžne, prijazne in razposajene so bile naše besede takrat. Kadar človek vidi nekaj lepega, krasnega, tega ne pozabi nikoli, pa naj bo še tako preprosto in nedolžno. V življenju človeka se dogode stvari, za katere bi dal vse, ako bi se ponovile natančno tako kot jih je videl, čul in užival ko je bil še otrok. Kako nedolžna in sladkovesela so bila tista leta, ko smo brezskrbno skakali in smo se tu in tam tudi malo opraskali in ruvali med seboj; saj to je bilo tako naravno in brez zlobe, da nam nihče ni mogel očitati prevzetnosti.

Naravni nagon je tak, da se človek ne more ogniti povračanjem z mislimi v svoja mlada leta; misli in čustva se povračajo kakor se povračajo ptiči obiskovati kraj v katerem so se zvalili.

Mnogokrat, sredi največjega šuma in hrupa, krika, vriskanja in joka, pride v té misel in te spomni na čase, ko smo nosili hlače na eni naramnici in smo bili v svoji revščini največji gospodje . . . kajti naše misli so bile svobodne, ker niso bile vkovane v spone današnjih tradicij in nauk. Veselo ko ptič, veseleči se prostosti, smo tekali z našimi mislimi in nihče nam ni česa očital. Misel, prosta in svobodna nam je vodila mlade duše—četudi ne vedno po pravi poti, ali bila je vendar svobodna in prosta, bila je naravna in ni kričala v verigah današnjega inkvizicijskega duha.

O, ko bi mogel le še enkrat poleteti nazaj! Ko bi mogel le še enkrat uživati tisti svobodni zrak, tiste trate in govoriti prosto besedo! Duša hrepeni . . . srce govori . . . !

Ali napredni smo, pa mi ni dovoljeno . . . !

Kar vam mislim povedati pride šele sedaj na vrsto in povedal vam bom čisto preprosto in po domače.

Moj oče je bil po poklicu tesar. Večkrat se je dogodilo, da je bil vposljen precej daleč od doma. Ako mu je bilo predaleč hoditi domov na obed, je mene zadel služba, da sem mu nosil kosilo.

To mi ni bil prijeten posel, ali moral sem, če ne je šiba igrala svojo vlogo.

Dogodilo se je, da je dobil oče delo pri popravljaju vodne žage. Posestnik žage je imel tudi mlin in stope. Ko sem prvič prinesel očetu kosilo na to žago, sem se spoznal z mlinarjevem sinčkom Franceljnom, deček moje starosti. Oče je delal na tej žagi tedne, jaz sem mu nosil kosilo in tako sem se dodobra seznanil s Franceljnom. Postala sva si najboljša prijatelja. Razkazal mi je vse: golobnjake, luknje domačih zajcev, sploh vse in ko mi je razkazoval te reči mi je navdušeno in iz srca opisal vsakega domačega zajca ki so ga imeli, vsakega goloba in golobico in naštel vse vrline vsakega posebej. Nobene hinavščine ni bilo v njegovem pripovedovanju. Dospela sva v mlin. Razkazal mi je podrobnosti mlina; ko sva prišla do konca, mi je pokazal s prstom in dejal:

"To so pa stope."

"Kaj pa te stope delajo?" sem ga vpraševal.

"P'hajo," je pojasnil.

"Kaj pa 'p'hajo'," sem silil vanj.

"Kar deneš notri, proso ali pa ječmen."

"Kaj se naredi iz prosa?"

"Kaša."

"Kaj pa z ječmena?"

"Ješprenj."

"Ali te stope ropotajo vedno enako, če je proso ali pa ječmen notri?"

"Vedno," je bil kratek in že nekoliko osoren odgovor.

Med potjo iz mlina sem Franceljna vprašal, če so že kedaj poskušali, da bi stopam dali drugačen glas, ali da bi vsaj takrat kadar proso "p'hajo" imele drugačen glas.

Zasmejal se je Francelj in odvrnil:

"Ti si neumen! Stope so stope in ostale bodo stope!"

*

Stope so ostale stope! Danes ropotajo enako pesem, isti svoj tip, top, tip, top, kakor pred dvajsetimi leti.

Ko sedim pred pisalnim strojem, ali za mizo v čitalnici in vidim pred seboj kopo slovenskih časopisov, se mi nad njimi pokaže Franceljnov prst, tak kakor je bil pred dvajsetimi leti ko je dejal: "To so pa stope!"

ANGELO CERKVENIK:

SKOZI MEGLO

(Nadaljevanje.)

V temni noči se je zavedel, kaj se je zgodilo. Kakor blazen je zbežal na ulico . . .

Lavra pa se je smejala za njim:

“O, kak otrok, kak velik otrok!”

Ladavac se ves mesec ni upal pogledati Rappiji v obraz; tako krivega se je čutil pred njim. Če bi ne bil tako ponosen, bi bil padel pred njim na kolena in ga prosil odpuščanja.

Ko pa je začel Rappija zasramovati Ladavca in se norčevati iz njegovega življenja in nazorov, je občutil Ladavac veliko zadovoljstvo in ves kes je absorbiralo porajajoče se sovraštvo. Po mesecih se je rodila Rappiji — Ladavčeva hčerka. Dvanajst let se mu ni rodil otrok, pozneje tudi nobeden. Tako je postal Ladavac oče.

Ta greh je bil njegov edini greh.

Počasi je stopal ob morju nazaj, krenil je na trg Lipsia, korakal po ulici “Cavana” in počasi stopil po stopnicah v tretje nadstropje, kjer je stanoval.

Prišel je in povedal je vse Olgi.

Ona pa je jokala.

“Nikdar mi še nisi tega povedal, zakaj si mi prikrival?”

Joče, si je mislil, glejte, joče! Kakor da bi to bilo bogve kaj! Kakor da bi bil koncem konca jaz kriv! In ona joče, ona! Da bi bila kaka druga! Ali se ne zaveda, da je ona manjvredna nego druge ženske, ali se ne zaveda, da ne more imeti istih pravic, ki jih imajo druge ženske? Pravic?! Bog! Ali ji nisem obljubil tedaj, ko mi je govorila o svojih pogojih . . .

“Povej, Ivan ljubljeni, zakaj si zakrival, zakaj si zatajil svojega otroka?”

“Olga, ji je ljubeznivo odgovoril, nisem ti tega namenoma zamolčal, resnično ne. Razumeš li? Ni prišlo do tega, da bi ti bil povedal. Kratkotomalo: ni bilo nobene take priložnosti. Priložnost je vse — in danes je prišla . . .”

“Ivan, je dejala in rahel očitek je trepetal v njenem glasu, ko sva v Varšavi govorila o otrocih, takrat bi bil mogel . . .”

“Ne, Olga . . . v prvi noči najine ljubezni ne! In čemu spominjaš še danes na tisto noč!? Druge misli so vklepale moj um, moje hotenje, mojo voljo tedaj! Tistikrat nisem vedel da sem oče, ne — tistikrat so druge sile delovale v meni. Niti danes se ne bi bil spomnil, ker se pravzaprav nisem nikdar smatral za očeta, in da ti po pravici povem: Niti danes se ne smatram za njenega resničnega, duševnega očeta. Zdi se mi, da ji je Lavra sama mati in oče, ki si je z mojega drevesa utrgala sad, predno sem se mo-

gel obraniti pred tatico. Zato, Olga, ne verujem, da sem oče tistemu otroku. In kar je ukradla, ni bilo mnogo . . . zato sem pozabil. Nisem grešnik, Olga.”

Olga ni odgovorila, ker je instinktivno občutila, da Ivan ne laže. Bila je potolažena za kratek čas.

Tisti večer se je poslovila od njega nežno in ljubeče. Prislonila je njegovo glavo na svojo prsa ter ga božala. Tiho je vzdihnila. Kakor vsakikrat, kadar jo je videl žalostno, tako jo je tudi tisti večer vzljubil. Poljubil jo je in občutila je toliko ljubezni v tistem poljubu, da ni mogel niti on sam slutiti, kako velika je njegova ljubezen.

Tisti večer je pisala.

“Trst, 2. decembra 190-.

Ivan, poljubil si me. Ne morem te razumeti. Vem, da me imaš rad in vendar si ves nesrečen. Vem da bi marsikdaj rad kričal nad menoj, vem da bi rad jokal — zakaj? Brezzmiselno vprašanje! Po smrti ne zvem, kaj odgovoriš . . . o da, zvem! Trdo verujem, da bom vse vedela . . . In ti, ali mi boš mogel odgovoriti?

Nič več vprašanj!

Svojo lastno dušo, sem rekla, ti hočem zapustiti.

Danes sem jokala, ker sem zvedela, da nisi čist. Prispodoba o ukradenem sadu je grd in samoljuben sofizem. Tudi jaz bi mogla isto povedati, celo z večjo pravico bi se mogla braniti na ravno tak način . . . Pa se ne branim. Povedala sem ti, da je bil bordel moje žalostno veselje . . . Danes zvečer, ko sem zvedela iz tvojih ust sem si zaželela nazaj, nazaj!

Zakaj si lagal?

Rekel si, da je bilo ogabno, grdo, ostudno. Ni res: tvoje meso je bilo razdraženo, kakor polip svoje sesalke je stezalo svoje roke po umazani, po ogabni opojnosti, kakor pijavka jo je usesavalo. Zakaj si tajil? Ali ne moreš mirno in hladnokrvno povedati resnice meni, pouličnici in hčerki pijanca . . . Ivan, tresem se za tebe, o kako se tresem za tebe; bojim se, da bom morala bežati, bežati v hišo smrti.

Nazaj?

Da, še danes bi šla, še to uro. Šla bi, če bi vedela, da si močan dovolj, da bi mogel krotiti in ukrotiti svoje instinkte, da bi doumel, kar bi moral razumeti, da bi me ne obsodil, kakor bi me . . . Osramočen in žalosten bi tedaj hodil po svetu . . . Ali bi ne bil razočaran! O to razočaranje, kako lepa beseda, kako hinavska, kadar je treba pokriti svojo strahopetnost!

Ves svet bi te zasramoval, rogal bi se, smejal se in norčeval. In ti, Ivan, nisi dovolj močan, da bi mogel nositi ta križ. Ta križ bi strl tvojo pamet, ta križ, za tvojo moč pretežak . . .

Ne bom šla, čeprav bi šla rada.

Včasih zahrepenim po ciganski godbi, po

svinjskih rilcih, po takšnem svetu in življenju, kakršno je v resnici! Po resnici zahrepenim! Nikjer ni življenje tako nezastrito, tako brezpogojno razgaljeno, kakor v bordelu, nikjer ni družba tako naravnoostudna, tako iskrena v svojem bistvu, kakor v bordelu . . . Po tem hrepenim danes, ko ne morem več nazaj.

Tudi moja moč je jela pojemat, Ivan; tudi sebe obdolžujem. Nepopisno strašen je ta občutek:

Včeraj dopoldne sem šla na trg. Ko sem zavila okrog ogla borznega poslopja, sem nepričakovano uzrla na koncu ulice Heleno. Saj jo poznaš. Tisto z voščeno poltjo, z globoko udrtimi, vedno smehljajočimi se očmi, našo malo pupo, kakor smo ji pravile. Izmed vseh me je ona edina imela res rada, in jaz tudi njo.

Uzrla sem jo. Šla je proti meni.

Hotela sem se obrniti in zbežati. Preplašeno sem pogledala naokrog, če ni kje v bližini kak znanec. Ko imam toliko znancev! Dokler sem se obotavljala, je ona prišla pred mene.

Močno mi je stisnila roko.

"Kako sem vesela, Nera, kako sem srečna, da ti gre dobro, da si se omožila!"

Roke mi je ovila okrog vratu in me poljubila na usta.

"Saj se nisva toliko časa videli!"

Izpljuniti sem hotela. Prevzel me je občutek, kakor da se plazi po životu slinast polž, puščajoč za seboj mokro, srebrno sled.

"Zakaj me gledaš tako preplašeno", me je vpraševala.

"Prosim te, Helena, oprosti mi. To nepričakovano srečanje me je kar omamilo."

Premagala sem v sebi vse to občutke in sem ji prijateljsko stisnila roko, prijateljsko vrnila poljub. Kakor izveličanje sem občutila, ko sem jo s toliko ljubeznijo poljubila.

"Kje si bila," sem jo vprašala.

"Pri Kristusu v cerkvi, Nera. Kako si lepa, kako si mlada. Kako rada bi se tudi jaz omožila z Ladavcem. Daj, Nera, pošlji ga vsaj enkrat k meni, k meni, veš, samo k meni!"

Iz vsega srca sem se nasmejala. Kako si to dekle predstavlja zakonsko življenje! Ivan, tebe bi naj poslala v bordel! Danes? Da, danes bi mogel iti . . . ne mogel bi me več užaliti . . .

In sem jo vprašala:

"Ali ne veš, da je oženjen?"

"Kaj zato če je oženjen! Saj je oženjen s teboj, z mojo prijateljico! Zakaj ne bi smel priti k meni? Prosim te dušica, lepo te prosim, povej mu, reci mu . . ."

A obljube nisem izpolnila. Kako bi me bilo bolelo, če bi bil šel! In ti bi bil šel; natanko vem, da bi bil šel.

Dalje prihodnjč.

***

Kako osrečiti otroke?

Elsa Brandstroem. — Prevel Jos. Jauch.

Srečen je, kdor ima v sebi čarobno čustvo, da je življenje v nas delec večne sile; ki čuti skupnost vsega živstva in ki raditega ljubi življenje in — ljudi.

Za mladino, ki stopa v življenje z zavednim ali nezavednim optimizmom, je življenje pozitivno, pa naj naleti na kar si že bodi. Otroci so takoimenovani srečni ljudje ne da bi mogel kdo povedati v čem pravzaprav njih sreča obstoji. Ne more se je zmeriti ali jo pojmiti. Ona kipi iz njih sama ob sebi iz neizčrpljivega vira. Ni ga normalnega otroka, ki ne bi posedoval tega vira. Ali še predno sezuje svoje otroške čelveljčke, že se mu ta vir zajezuje z napačnimi vtisi in predvsem s takozvano vzgojo, katera ni mnogokrat drugega kakor suša, ki uničuje studenec otroške sreče in pojmovanja. Otrokovo življenje spremeni v puščavo brez oaze. Ničesar ni bolj uničujočega kot sila človeka, ki umori v otroku čustva in mu ovira priliko uživati čustveno veselje. In čustva so tista sila, ki vodijo k vsakemu dejanju v življenju, uspešnim in neuspešnim. Veliko idealistov veruje, da je pot k idealu pot brezličnosti in neomejenosti — a je ravno obratna.

Obdržimo si sliko studenčnega vira. Bogati vir se v pustinja lahko brezkoristno izgubi, ako ni omejen, ako ni napeljan v pravilne toke, da namaka oaze.

Otrok potrebuje pravega varstva in vzgoje, da se njegovi bogati studenčni viri ne porazgube. Kakšni so načini in sredstva, s katerimi hočemo pomagati otroku? Hočemo ga navdušiti za kak ideal in vzbuditi v njem stremljenje k tem idealu.

Vsak človek si ustvari svoj lastni ideal. Zdi se kakor da je ravno toliko idealov kakor je mislečih ljudi na zemlji. Nazadnje vendar vsakdo obstoji pred sliko, ki je bila ustvarjena s silami njegovih notranjih čustev.

* * *

Poglejmo otroka. Predstavimo si moža, kar bo enkrat postal. Zamislimo si pot katero bo moral prepotovati in videli bomo da rabi mnogo varstva, svetilnikov po poti življenja; omogočiti mu je namreč: srečno otroško dobo, bogato na resnosti in veselju, kajti to je pot ki vodi v človeka in moža in ženo. Nič ni bolj napačnega kakor misliti, da otrok resnost mrzi. Ko mu potečejo prva otroška leta, tedaj, kadar se igra sam in kadar mu kipi fantazija, se ukvarja zelo pogosto z jako resnimi stvarmi. Srečna doba detinstva mora biti bogata bogatih dogodljajev. Epizode iz vsakdanjega življenja mu pozneje izstopajo kot mejniki v spominu življenja. Srečno detinstvo mora imeti izmed najlepšega: spomine na ljudi, katere je po pravici ali krivici oboževalo. Občudovanje je eno čustveno darilo življenja. Ubog je otrok, ki kot otrok ni imel prilike občudovati enega ali drugega v svoji okolici.

Značilno je, da otrok v svoji domišljiji naslika tudi čase svojih junakov v svojo korist, dasi jih ne pozna. Lastnost vdanosti, katera je pri otrocih tako izrazita (namreč vedno najboljše verjeti) bi morali tudi odraščeni posnemati. Vsako protivno si stran v otroku bi morali skušati razumeti, moramo se potruditi, da jih bomo pravilno pojmovali. Tako bi pronašli, da so mnoge takozvane napake pri otrocih zarasle čednosti. Ni li drznost zaraščena smelost? Zapravljivost zaraščena radodarnost?

Agitirajte za razširjenje "Proletarca".

Kako lahko je odrasčenemu, ki razume otroško dušo, ta svojstva pravilno vsoglasiti! Ako se bi mi pošteno trudili držati zaklade otroškega razuma odkrite, dati jim pogoje za svoboden razvoj, koliko več srečnih ljudi bi videli okrog sebe!

Razpoloženje večine odraslih do dela je čisto drugačno od razpoloženja otroka. Velik del ljudi smatra delo za potrebno zlo — dela se radi borbe za obstanek, za samoohrano. Gotovo je delo tu da si z njim olajšamo življenje, da živimo, ni pa tu raditega da ga smatramo kot nekaj tujega, usiljenega, kot težko breme. Poglejmo otroka: pustimo ga da se nemoteno razvija, pa ne dobite bolj delovnega stvora v živstvu. Čuditi se moramo njegovemu zanimanju in vztrajanju pri delu; samoosebi umljivo, da le pri delu za katerega se otrok zanima, katero "ga veseli". Vsled čisto napačnih vtisov in vzgledov ki jih dobi pri odrasčenih, prične gledati z mržnjami na delo in tako pride do krivega tolmačenja dela. Kako napačno je to! Mar je kakšna stvar bolj okrepilna, bolj vzpodbudna, kot je delo? Zabave in vse vrste družabnosti so potrebno razvedrilo in okrepčilo radi spremembe, toda so potrebne in užitne le do gotove meje. Oropati otroka naravnega nagona do ustvarjanja je največji zločin ki ga moremo storiti nad njim in družbo.

Otrok, ki tako pogosto kaže izrazito samostojnost, lastno iniciativo in živi po svojem naravnem nagnjenju svoj svet, v igri in pri delu; tega otroka skuša družba na žalost največkrat predrugačiti da bi se ne ločil od nje ampak postal eden od nje, eden izmed tisočev ki po malomeščanskih običajih žive prazno, nesmelo življenje. Pusti otroka in pozneje mladeniča ali dekle na njegovem lastnem polju ustvarjanja. Uči otroka česa tvegati v življenju. Neizmerno veliko človeških življenj je zgrešenih in zagrenjenih radi prevelike previdnosti v življenju, ali pa se izgube radi precenjevanja svoje moči in vsled predrzne objestnosti. Daj otrokom kmalu razumeti, da svet pripada močnim in jih nagiblji k preiskušanju moči pri delu, kakršno ga sili napeti vsako mišico duševno in fizično do skrajnosti. Pusti ga doživeti spoznati veselje v spoznanju, da se zmožnosti razvijajo z naporu dela, v vsakem težkem boju. Potem bo vedel, kaj je veselje do dela in kakšnega dela.

Naloga vzgoje torej ni ustvariti v otroku nekaj novega temveč razvijati v njemu kar v njemu že živi: harmonizirati njegova čustva.

Jaz verujem da le po tej poti more otrok postati srečen, močan, popolen človek. Srečen človek poseduje močno samozavest, ki mu daje možnost razločevati meje njegove sposobnosti.

Srečen človek poseduje svoj strogi red, kateri obstoji v tem, da se poedincu ni potreba pustiti pomendratu od konja, ki se imenuje življenje.

Z umetnostjo strogega reda se učimo brzdati konja življenja, voditi ga poljubno in ne tja kamor v svoji neukrotljivosti hoče. S tem je tudi pojasnjeno pravilo, katerega prizna vsak jezdec: da le oni, kateri je bil neštetokrat vržen raz svojega konja, razume umetnost ježe.

Stroga rednost ima v sebi neko izrazito samoobvladaje; ampak ne obvladaje samega sebe, ki obstoji v potrpljenju in ki vse potrpežljivo prenaša; pač pa samoobvladaje, katero da človeku moč bojevanja, moč čakanja, da more zmagati brez hrupa in grenkobe in živeti brez razuzdanosti. Srečen človek poseduje pogum, ki je: nič bati se življenja, življenju se ne izogibati.

Združitev S. K. S. in S. R. S.

"SOCIALIST", Ljubljana.

V nedeljo 10. maja je imela "Samostojna kmetijska stranka" (SKS) v Ljubljani svoj kongres, na katerem je sklenila resolucijo, ki se izreka za čim tesnejše sodelovanje s Slovensko republikansko stranko (SHS-Radičevci).

Politično življenje v naši državi še davno ni ustavljeno. Ustavljeno bo šele takrat, ko bodo likvidirane pokrajinske skupine in se bodo formirale celodržavne politične fronte. To je pa šele takrat mogoče, ko se užive stranke v novo državno življenje.

Do sedaj se je prilagodil novemu položaju, — ki je nastal z novo državo — le najnaprednejši element jugoslovanskega ljudstva — proletariat.

Mi socialisti in deloma tudi komunisti smo upostavili celodržavne organizacije, ki zaenkrat še nimajo odločilne moči, ali imajo to prednost, da so se v kaosu prve znašle in prilagodile svoje bojne fronte novim potrebam.

To kar so napravili samostojni kmetje, je prav za prav poskus v tej smeri. Vprašanje je le, če so ustvarili res trdno izhodišče za nadaljno delo v tem pravcu. S tem korakom so se združili zaenkrat slovenski in hrvaški kmetje, vprašanje je sedaj, kako bo s srbskimi kmeti. Če hočejo ustvariti to kar pravijo: kmetjsko fronto, potem bi morali biti v njej vsi kmetje iz cele države, ker sicer kmetjske fronte ne bo, temveč se bo izcinila iz sedanje združitve plemenska fronta, od katere ne bodo imeli kmetjski interesi dobička, temveč škodo.

Na splošnem pa mi, ki gledamo z marksističnega vidika, v kmetjsko fronto ne verujemo. Prepričani smo, da se bo tudi v Jugoslaviji prej ali slej formirala — razredna fronta. Na eni strani buržuazija, na drugi proletariat. Kvečjemu še tretja fronta — malomeščani. Da je to gledanje pravilno, nam kaže razvoj starejših narodov in držav. Na Češkem obstoji sicer stranka kmetov (agrarci) ali njeni pristaši se rekrutirajo ravno tako iz mest kakor iz dežele. Stvarno je ta stranka meščansko kmetjska mešanica, kakor je radikalna stranka v Srbiji ali pa angleški konservativci in liberalci ali ameriški republikanci in demokrati itd.

Kmetje morejo imeti sicer svoja strokovna gospodarska združenja ali v politiki ne morejo nastopati brez mestnega prebivalstva. Zato nastopajo povsod na svetu skupno, bodisi z delavci ali pa z buržuazijo. Prepričani smo, da tudi v Jugoslaviji ne bo moglo biti drugače.

***

Zopet eksplozija!

Meseca maja se je dogodila eksplozija v premo-govniku v Coal Glenu, North Carolina. Nad petdeset premogarjev je bilo poklonjenih na žrtveniku kralju premogu — ne kralju premogu ampak *carju profitu*.

Dne 8. junija se je dogodila eksplozija v Sturgisu, Kentucky, v rovu West Kentucky Coal Mining kompanije. Sedem belopoltnih in deset zamorskih premogarjev je bilo ubitih. Družba je, kakor navadno, zanemarjala varnostne naprave. Preiskava je bila samo "formalna", ker so politične oblasti na strani družbe. Izvolili so jih delavski glasovi.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Iz okolice Johnstowna.

V Johnstownu in okolici ni več tistih ljudi ko včasih. Ljudje so pravzaprav večinoma še tisti, toda spremenili so se, da ni za nikamor. Biznes jih je najbolj prevzel, tiste namreč ki ga imajo — pa bil tak ali tak. Butlegerstva je tudi med nami precej in kakor včasih saluni je tudi sedaj to glavni poklic naših businesskih rojakov ne le tod okoli ampak tudi v sosednem Pittsburghu, v vseh drugih naselbinah Pennsylvanije, ako se le more uteči "očesu postave", in sploh v vseh krajih kjer žive Slovenci ali pa kak drug narod ki ne veruje v prohibicijo. Jaz nimam nič proti njim kar se tiče biznisa. Ne ugaja mi pa, da so postali nekaka ovira naprednim akcijam in da nastopajo celo proti njim. V tem oziru in v drugih so postali škodljiva kasta.

V tem kraju se še dobe zavedni delavci. Dobi se take ki so bili preganjani vsled svojih aktivnosti v uniji in za soc. stranko in so še danes na črni listi. Dobi se jih, ki so bili z dušo in srcem v borbi za delavsko stvar. Neuspešne premogarske stavke in poraz ješkarskega delavstva, ki je bilo pred nekaj leti na stavki, je demoralizirajoče vplivalo na tukajšnje delavstvo. Borbni duh je izginil. Brezbrižnost je prišla v goste. Proti agitatorjem so se pričeli malodušni delavci takoj po izgubljenih stvarkah vesti neprijazno, včasih pa celo sovražno. Kompanijska vodstva so triumfirala in danes imajo množico uklenjeno na duši in na telesu.

Kakor drugod, čitajo tudi tukajšnji delavci precej. Ne dujo mnogo na to kaj da čitajo. Vsak list jim je dober ako prinaša "zanimive" novice in "lepe" povesti. Ako list ne vsebuje takih stvari, v teh krajih med večno ni dobrodošel. So pa tudi delavci, ki izbirajo čtivo. Ti zahtevajo več kakor vsakdanje novice in "povesti". Vsi ti imajo "Proletarca". Iz teh vestnih čitateljev se bo prej ali slej rekrutirala skupina, ki bo dvignila zastavo dela za resnični napredek in obnovila na sedanjih ruševinah svoje delo.

*

Poročano je bilo v enem prejšnjih dopisov, da se tu že dalj časa deluje za ustanovitev slovenske cerkve, da našim rojakom ne bo treba k "tujcem" kadar se vlope v molitev. Omenjeno je bilo, da se je ene take konference udeležil tudi župnik Rev. Škur iz Pittsburgha, in še en drug duhovnik. Tega Škurja si je privoščila frančiškanska "E.", katera je priobčila njegov članek s katerim je napadel "brez ovinkov" nadvlado "očetov" frančiškanov nad slovenskim katoliškim svetom v Ameriki. Škur je dal svojemu članku naslov "Brez ovinkov" in povedal čemu posvetna duhovščina njegovih nazorov noče pomagati pri kampanji za spreminitev frančiškanskega lista v dnevnik.

Rev. Škurju se ne dopade trgovsko katoličanstvo čikaških frančiškanov. Tudi poštenim katoličanom se gnusi način, po katerem skušajo zakrajškovci ustanoviti božjo pot nekje blizu Chicago ter komercializirati Mater Božjo z Brezij, ki "je prišla za nami v Ameriko". To je očitno priznanje, da se delajo norca iz pobožnih ljudi, kajti frančiškani prav dobro vedo, da se matere božje ne preseljujejo. Pameten katoličan ve,

da se taki čudeži ne "gode". Ker pa se je v Chicagu vseeno dogodil, pomeni da ima samo trgovske namene. "Izrabi trapasto rajo!" je geslo zakrajškovcev.

Dotična "E." odgovarja pittsburghskemu slovenskemu župniku pod naslovom "Vremena Kranjcem bodo se zjasnila" v katerem pravi med ostalim: ". . . Rev. Jos. Škur je beneški Slovenec, vzgojen v italijanskem duhu. Prišel je v Ameriko s pomočjo slovenskih oo. frančiškanov, ki so mu pomagali, da je dobil kaplansko službo v Jolietu. On ne pozna slovenske duše, to se je poznalo pri njegovem pastirskem delovanju v Jolietu, Lorainu, Collinwoodu in kakor njegovo finančno poročilo kaže tudi v Pittsburghu ne. Mi z naše strani mu tega ne zamerimo, ker tega kriv je tuji meč. Naš namen ni napadati njega kot slov. župnika, smemo si pa dovoliti da mu odgovorimo brez ovinkov na njegov članek 'Brez ovinkov'."

To citiram raditega da tistim ki hrepene po 'svoji' cerkvi dokažem, da se gre le za dohodke in izrabljanje ljudskih žepov. "E." piše, da finančno poročilo župnika Škurja v Pittsburghu kaže, da ne pozna slovenske duše. To se pravi, naravnost povedano, da Škur ne zna dovolj dobro izrabljati zabitost ljudi. Če bi Škur "razumel slovensko dušo", bi bilo njegovo finančno poročilo sijajnejše, in to ker jo ne "razume" mu frančiškani zamerijo. Ne gojim nobenih simpatij do Škurja. Ko je bil tukaj, so pravili, da se je prav podomače zabaval z našimi rojaki in bil z njimi vesel s pomočjo sredstev ki jih prepoveduje 18. dodatek k ustavi. To je znamenje da "razume slovensko dušo", ki je najbolj vesela takrat ko je pijana. Ali to ni pravo razumevanje našega vernega človeka: "Guli ga, ker je neumen!" Tako definicijo bi se izprešalo iz "Edinostne" pripombe o poznanju in razumevanju "slovenske duše."

Rojaki pamet, pa pustite vse te može naj se sami kregajo kdo zna bolj in kdo manj izrabljati vero v businesske namene. Prihranite tiste peneze za "deževne dni", nekaj malega pa lahko potrošite tudi za dobre liste in knjige, da boste spremenili "slovensko dušo" v razumnejšo stvar, katere ne bo mogoče izkoriščati ne Škurjem in ne Zakrajškom.

Pridem Še.

Še o clevelandski konvenciji članstva soc. stranke.

COLLINWOOD, O. — O clevelandski konvenciji članstva soc. stranke nimam nič takega poročati kar že ni bilo v listu. Udeležil sem se tudi banketa in shoda. Shod, če se vpošteva ogromnost dvorane v kateri se je vršil in veliko število delavstva v Clevelandu, ni bil sijajno obiskan. Vzroki so različni, ali glavni je nezavednost in brezbrižnost. Debsov nastop je bil izmeniten. Tudi udeležba na banketu ni bila številna kot bi lahko bila. Tisti pa ki so se ga udeležili so pokazali da so požrtvovalni in zavedni sodrugi. Nisem pričakoval takega uspeha kot se ga je doseglo. Posebno židovskim sodrugom gre zasluga in priznanje za dobro aranžiranje in požrtvovalnost. Dobro so se izkazali delegatje iz Pennsylvanije, zapadnega New Yorka in Detroita, ki so se udeležili članske konvencije v precejšnjem številu.

V govorih je bila posebno pohvaljena Jugoslovanska socialistična zveza kot ena najaktivnejših in najvzornejših narodnostnih federacij v stranki.

Debs je zopet čil in krepak. Govori z mladeniškim ognjem ne da bi se mu poznala utrujenost. Iskrena želja vseh zavednih delavcev je, da ostane ta borec še dolgo med nami.

Klub št. 49 JSZ. v Collinwoodu je sklenil na svoji zadnji seji vzeti dve delnici Doma J. S. Z. — J. P.

IZ UPRAVNIŠTVA.

Sodrug J. Presterl, tajnik kluba št. 49 JSZ. v Collinwoodu poroča: "Na prošli klubovi seji smo razpravljali tudi o agitaciji za razširjenje "Proletarca". Zaključili smo dobiti več naročilnih knjižic, da bi jo lahko imel vsak član kluba. Sodrugi žive oddaljeni drug od drugega in ako bo vsakdo agitator za svoje glasilo bomo lahko delali za razširjenje lista vsak v svoji okolici. S tem bo zastopnikom prihranjenega mnogo dela in ob enem bo agitacija za "Proletarca" povečana."

Prestrlovo pismo je dokaz da se collinwoodski sodrug zavedajo pomena delavskega tiska. Zavzeli so pot v agitaciji, ki je vredna posnemanja.

Na Elyju, Minn., je prevzel zastopništvo lista John Tazell. V pismu pravi: "Proletarec" je v resnici delavski list. Poskušal bom z vsemi močmi da ga razširim v tej okolici. Ni mi sicer znano koliko naročnikov ima v tem kraju, a zdi se mi da ne veliko. Strah pred kompanijo in nevednost sta kriva da ni list tako razširjen kakor bi v interesu delavcev moral biti. Težka je borba proti nezavednosti. Vem pa, da zavednost zmaguje, in zato upam, da bom imel nekaj uspeha."

Na Elyju je dolgo let vztrajno agitiral John Teran, ki je veteran med zastopniki "Proletarca". Pred mnogimi leti je bila agitacija za Proletarca v Minnesoti še veliko težja kot danes. Teran je riskiral svoj posej, bil je v osebni nevarnosti, zmerjan pri nevednih ljudeh, a je vztrajal. Toda moči po dolgih letih dela opesajo in treba je novih. Tazell je nova moč med "Proletarčevimi" agitatorji. Želimo, da se jih še mnogo priklasi.

Iz Valley Home, California, piše naročnik: "Pošiljam \$1 za pokritje izdatkov majske izdaje "Proletarca". Naročnik sem šele pol leta, pa ga čitam z vedno večjim veseljem. Spoznal sem da je vreden da bi bil nanj naročen vsak slovenski delavec. Žal, da v tem kraju ne morem agitirati zanj, ker tu ni Slovencev."

Znano vam je, da ima "Proletarec" največjo zalogo izbranih slovenskih književnih del izmed vseh slovenskih knjigaren v Ameriki. Pred nekaj dnevi smo zopet dobili večje število raznih knjig. Imamo tudi dobre angleške knjige. Preglejte naš cenik in naročite si nekaj duševne hrane, ki je nagromadena v knjigah.

Priporočamo med drugimi knjigo "Psihične motnje na alkoholski podlagi", ki je edina te vrste v slovenski književnosti in bo kmalu razprodana. Je prvovrstno znanstveno delo. Čitati bi jo moral vsak slovenski delavec. Vezana v platno stane \$1.50.

"Physician In the House" je zdravniška knjiga, ki jo je spisal dr. J. H. Greer, ki je bil dolgo let aktiven v socialističnem gibanju. Spisana je v angleščini. Ta

"hišni zdravnik" vas pouči, kako se v stotine slučajih bolezni lahko zdravite sami brez zdravniške pomoči in brez da bi kupovali draga zdravila. Povdarjamo pa, da se mora knjigo vso prečitati in potem v posameznih slučajih znova; in slediti morate instrukcijam. Tako se bo vaše znanje dvignilo tudi v zdravilstvu. Knjiga stane samo \$2. "Drugless Health" je tudi Greerova knjiga. Stane \$1. Naročite posebno prvo in tudi drugo. Denar investiran v take knjige vam bo v teku časa stotero povrnjen, ako boste hoteli knjige rabiti in se ravnati po njih. In kar je najvažnejše, koristile bodo vašemu zdravju.

Socialistični klubi, zastopniki "Proletarca" in agitatorji sploh ne bi smeli biti brez propagandističnih in vzgojevalnih brošur. Ako greste na piknik, ali na zabavo v dvorani, ali na sejo, ali na poset k prijateljem, imejte vselej pri sebi zastopniško knjižico in skušajte dobiti kakega naročnika "Proletarcu"; ob enem priporočajte in ponudite vsakemu delavcu naše brošure: "Roparska trojica"; "Ali je religija prenehala funkcionirati"; "V novo deželo" in "Katoliška cerkev in socializem". Vse štiri skupaj stanejo \$1. Znižali smo ceno ker hočemo da gre te literature čim več med čitačo delavce. Naročite po toliko izvodov vsake kolikor mislite da bi se jih moglo izvesti. Sodrugi, ne pomišljajte, ampak recite vsi soglasno: "Delali bomo za socializem in širili socialistični tisk."

V tej izdaji je priobčen izkaz poslanih naročnin od agitatorjev in izkaz prispevkov listu v podporo. Skrbite, da bodo taki izkazi čim večji. Zanimanje za "Proletarca" se veča. Brezbriznost pojenjuje. Delavci hočejo čitati ker hočejo jasnosti. Pomagajte jim s tem da jih pridobite v vrste čitateljev "Proletarca". In ob enem, kjer in kadar morete, dobite kaj prispevkov listu v podporo, ker je to eden glavnih načinov za kritje primankljaja, ki ga ima skoro vsak socialistični list in "Proletarec" ni izvzet. Izkaz prispevkov za kritje izdatkov majske številke "Proletarca" bo priobčen drugi teden.

Članstvu kluba št. 1.

Prihodnja seja kluba št. 1, J. S. Z., se vrši v petek dne 19. junija v dvorani SNPJ. Udeležite se je polnoštevilno. — *Tajnik.*

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo ob 9.30 dopoldne in vsako četrto soboto ob 7.30 zvečer v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. — Dolžnost vsakega sodruga je, da prihaja redno k sejam in da agitira za pridobivanje novih članov, kajti čimveč nas bo, tem lažje bomo vodili delo za osvoboditev proletarijata iz mezdne sužnosti. — *Tajnik.*

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako drugo nedeljo v mesecu po seji društva SSPZ. (dopoldne). Zborujemo v društveni dvorani. — Rojaki, pristopajte v naše vrste! — *Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.*

Stara, dobrosrčna gospa na obisku v ječi: "Ubogi mož, gotovo vas je revščina prignala v ječo."

Jetnik: "O, nikakor ne, ravno nasprotno je bilo. Koval sem denar, draga gospa."

BREZ NASLOVA

Iskra.

Komur se ljubi, in kdor ni že preveč napreden, naj prečita, drugi, ki so zaverovani v svoj "napredek", pa naj blufajo sebe in druge naprej.

Čital sem v neki statistiki, da potroši povprečen Amerikanec samo \$1.10 na leto za knjige. To je manj, kot pa potroši vsaka povprečna oseba posebej za lepotiche, tobak, pijačo, avtomobile itd. \$1.10 na leto za knjige, in od tega komaj 10c na leto za dobre knjige! Za dobre liste ne potroši povprečna oseba niti 5c na leto.

To me je navdahnilo, da sem se lotil sestavljati statistiko ki podaja ogledalo kulture Ameriških Slovencev. Pred vojno je povprečna oseba v slovenskih deželah potrošila komaj eno krono na leto za knjige. Eno krono za slovensko književnost — molitveniki, Turkove knjižice, "Grofica beračiča", "Beračeve skrivnosti" in druge "ginljive" povesti in romani všteti.

Ameriški Slovenci smo naprednejši od "starokrajskih", ako se dopisniki slovenskih listov v Ameriki ne lažejo. Koliko "damo" za napredek v dolarjih in centih? Evo:

Za knjige izdamo na leto približno \$9,000; tu so vštete tudi angleške knjige, ki jih kupuje ta ali oni rojak; nadalje "Sanjske bukve", slovenski molitveniki, "Rinaldo Rinaldini", "Življenje svetnikov", Spilmanove pripovedke itd. Povprečno ne izdamo niti dva tisoč dolarjev na leto za dobra leposlovna in znanstvena dela. Za slovenske ameriške koledarje izdamo okrog \$7,000, skupaj šestnajst tisoč dolarjev na leto za literaturo — za ničvredno, slabo in dobro. Ljudsko štetje iz l. 1920 je naštelo 208,000 Slovencev. Na podlagi tega števila potrošimo v enem letu manj ko 8c na osebo za literaturo. Recimo da je med nami 50,000 odraščanih Slovencev, rojenih v starem kraju, ki čitajo knjige. Tedaj izda vsaki povprečno 32c na leto za literaturo. Sijajno izpričevalo našega "napredka"!

No da, — saj ni tako hudo! Naši rojaki čitajo liste! Štirinajst slovenskih listov izhaja v Ameriki, med njimi osem ki so *obligatna glasila ali pa delno obligatna glasila podpornih organizacij*. Vsi skupaj prejmejo približno \$160,000 naročnine na leto. Za starokrajške slovenske liste izdajo naši ljudje okrog \$500 na leto. Za angleške kakih \$50,000. Skupaj za časopise \$210,500. Te številke niso tja-vendan zbrane skupaj. Bazirajo na zanesljivih podatkih. V kolikor niso pravilne, so rajše previsoke kakor prenizke. Na vsako osebo, ki jo je ljudsko štetje l. 1920 prištel med Slovence, pride nekaj nad \$1.01 izdatkov za časopise. Ako vzamemo za podlago 50,000 oseb, pride \$4.21 na vsako. In to za vse liste, napredne, "napredne", liberalne, patriotične, kapitalistične, socialistične, komunistične, klerikalne in brezbarvne.

Koliko za cerkve? Med izdatke za cerkve spadajo plače župnikom in drugim duhovnikom, izdatki za cerkvene šole, poslopja, opremo, davek škofiji, papežu in

za cerkvene ustanove, maše, pogrebi, krsti, sploh vse kar ima zvezo z verskimi ceremonijami. Ameriški Slovenci vzdržujejo trideset slovenskih in do dvajset mešanih župnij; med nami je petindevetdeset — mogoče par več — slovenskih duhovnikov, ki so za svoje dohodke skoro vsi odvisni popolnoma ali pa deloma od Slovencev. Za cerkve, verske ceremonije, katoliške šole in ostale verske ustanove, slovenske in druge, potrošijo Ameriški Slovenci povprečno najmanj pol milijona dolarjev na leto. Najbrž je ta številka nekoliko prenizka. Vsaj ne bo imel nihče vzroka očitati da pretiravam. Na vsako osebo števila 208,000 pride nekaj nad \$2.40 izdatkov za verske ceremonije in cerkvene ustanove.

Najbolj smo še napredni "pri pijači". Koliko potrošimo zanjo? Recimo, da je med nami 30,000 odraščanih moških; recimo, da potroši vsaki povprečno \$30 na leto za "pijače" — grozdje, rozine, sodčki, pipe, hmelj itd. všteto. Sešteto skupaj dobimo vsoto \$900,000 ki jo potrošimo na leto za pijačo. Poznavalci razmer med ameriški Slovenci mi bodo priznali, da je ta vsota prenizka. Toda vzemimo jo za bazo tej statistiki. Če računamo dalje, vidimo, da pride na vsako osebo, ki jo je ljudsko štetje dodelilo nam, nad \$4.32 izdatkov na leto za "pijačo". Izdatki za tobak so precej manjši kakor za pijačo, toda večji kakor izdatki za časopise.

Sicer nismo tako "nazadnjaški" kot bi izgledalo iz teh števil; saj imamo vendar celo kopo narodnih domov! Stavbinski stroški vseh slovenskih domov v Ameriki niso presegali vsote \$600,000, stavbišča všteta. Večina večjih slovenskih domov je še precej zadolženih, ampak mi bomo vzeli za podlago gornjo vsoto s stališča kakor da jo je ljudstvo v resnici že vso prispevalo. Razdelimo jo na zadnjih petnajst let, kajti v teh se je zgradilo največ slovenskih domov. Na leto pride \$40,000. V resnici je bilo zadnjih par let nabranega več kakor toliko ker so v Clevelandu "zgrabili", prejšnja leta pa manj. Letni prispevki za domove razdeljeni na 208,000 oseb — dobimo vsotico malo nad 19c na osebo.

Iz teh števil razvidimo, da trošijo ameriški Slovenci silno malo za knjige, še manj za dobre knjige, jako malo za dobre liste in veliko več za cerkve, pijačo itd.

Koliko trošimo v razrednem boju? Da, tudi to je zanimivo vprašanje. Članarina, ki jo plačajo ameriški slovenski delavci delavskim strankam znaša kakih \$5,000 na leto. Vsota, ki jo prispevajo v Iz. Akcijo J. S. Z., znaša povprečno okrog \$1,000 na leto. Za volilne kampanje in podobne akcije delavstva v političnih in drugih bojih prispevamo povprečno \$2000 na leto. Sicer niti toliko ne, ampak da bo lepša številka, recimo 2000. Skupaj \$8000; ali manj ko 4c na osebo. Če vzamemo za bazo število 30,000 odraščanih delavcev, prispeva vsaki za delavsko stvar malo nad 26c na leto — toliko torej za razredno vzgojo in za boj proti kapitalizmu.

Delavskih šol, kot jih imajo finski in židovski delavci, nimamo. Predavateljskih tečajev tudi ne. Predavanja so med nami mogoča le ako so subvencionirana in ako se nam posreči dobiti nekaj ducat ljudi v tej ali oni naselbini da se jih udeleže, mnogi zato da "vidijo" go-

vornika. Najeti predavatelje ne moremo, ker ni sredstev.

Napravimo kratek resume: 208.000 je "nas". Če so se uradniki štetnega urada zmotili, ni moja krivda. Najbrž se niso in so število Slovencev obeh generacij precej dobro pogodili. Na leto potrošimo na osebo:

Za "pijačo"	\$4.32
Za cerkve	2.40
Za časopisje	1.01
Za slovenske domove in dvorane	.19
Za literaturo	.08
Za socialistično in druge delavske razredne organizacije, kampanje in ustanove	.04
Za delavske učne zavode, predavanja itd.	—

Zadnjo vrsto popravim le v toliko da je med nami nekaj ljudi ki se trudijo izobraziti samega sebe v raz-

rednem smislu in žrtvujejo kolikor največ morejo v ta namen. Ampak narodnega gibanja v tej smeri nimamo. L. 1916 ga je sprožil E. K. v "Proletarcu" z Jugoslovansko akademijo, ki pa ni nikoli dobila resne materialne podpore, da se o gmotni niti ne govori.

Naprednost ameriških Slovencev je torej opij Dvorane, ki ne služijo kulturi niso napredek. Listi ki zavajajo niso napredek. "Fotranje" ljudi s frazami je vse drugo samo napredek ne. Nazor, da je človek napreden zato ker je član "napredne" podporne organizacije, je farsa, kakor je farsa nazor, da je človek socialist ako na vsake štiri leta voli socialistično. Veliko poštenejši so tisti med nami ki ljudem povedo resnico kakor pa tisti ki se jim laskajo in jim pripovedujejo kako so "napredni". V hysteriji lažnega napredka je med našim ljudstvom vse nekam otopelo in omrtvelo. Sicer pa smo Slovenci (tudi ameriški!) drugi — "najnaprednejši slovanski narod . . ."

Zastopniki Proletarca.

ARIZONA.

Lowell: W. Krall.

CALIFORNIA.

San Francisco: Joseph Koenig.

COLORADO.

Crested Butte: Ant. Slobodnik.
Bon Carbon: Tony Stimberger.
Pueblo: J. M. Stonich.
Primero: Edward Tomsich.
Somerset: Anton Majnik.

IDAHO.

Mulan: John Jackson.

ILLINOIS.

Auburn: Jos. Kogay.
Carlville: Jos. Korsič.
Chicago: Frank Aleš, Frank Zajc, Fr. Udovich, Frances A. Tauchar, Fr. Benchina, Chas. Pogorelec, S. Bojanovich, Fr. Florjancich.
Cicero: Anton Putz.
LaSalle: Frank Martinjak.
Mascoutah: John Biskar.
Orient: John Gal.
Nokomis: L. Groser.
Springfield: Jos. Ovca, John Goršek.
Virden: Frank Stempihar.
Waukegan in No. Chicago: Ant. Vičič, Frances Zakovšek.

INDIANA.

Blanford: John Cestnik.
Clinton: Christina Omahne.
Universal: Fr. Juvan in Vinc Verhovnik.

KANSAS.

Arma: M. Gorenc.
E. Mineral: John Brezovar.
Franklin: L. Markovich.
Girard: Joseph Klinkon.
Gross: John Kunstelj.
Mulberry: Ant. Divjak, Jacob Arch.
West Mineral: John Marolt.

MICHIGAN.

Detroit: R. Potočnik, Jos. Ivec, Thom. Petrich.

MINNESOTA.

Buhl: Max Martz.
Chisholm: Frank Klun, Joe Ule, Joseph Sterle.
Eveleth: John Pogachnik.
Ely: John Teran, John Tauzell.
Hibbing: F. Grum.
Ironton: R. M. Kurre.

MONTANA.

Butte: Rudolf Kap.
Red Lodge: K. Erznoknik.

MISSOURI.

St. Louis: Mrs. F. Speth.

NEW YORK.

Little Falls: Fr. Petavs.

OHIO.

Bannock: Frank Kadivnik.
Barberton: Joseph Tursich, John Jankovich.
Blaine: Frank Germ.
Cleveland: John Krebelj, Lawrence Gorjup, Fr. Ludvik, John Lazar, Jos. Volk.
Collinwood: Jos. Presterl, John Prudich.
Girard: John Kokošin, John Tancik.
Glencoe: Ignatz Zlemberger.
Maynard: Andy Zlatoper.
Niles: Frank Kogovšek.
Wadsworth: Anton Pečnik.
Warren: Jack Kotar.

OKLAHOMA.

Henryetta: John Rakeff.

PENNSYLVANIA.

Acosta: Geo Kristell.
Avella: Frank Bregar.
Bon Air: Peter Bukovec.
Canonsburg: Marko Tekavec, John Jereb, John Terčelj.
Claridge: Jacob Jamšek.
Export: Jos. Britz.
Farell: Joseph Kramer.
Forest City: Frank Rataic, H. Stanich.
Harwick: Mary Prašnikar.
Hermint: Anton Zornik.
Homer City: Andrej Obed, Andy Simičič.

Irwin: Jerney Kokelj.
Johnstown in okolica: Andrew Vidrich.

Krayn: Louis Sterle.
Latrobe: John Fradel.
Lawrence: Louis Britz.
Library: Mike Primozich.
Lloydell: Ant. Zalar.
Luzerne: John Matičič.
Meadowlands: Leonard Lenassi.
Midway: Louis Capuder.
Moon Run: Lukas Butya.
Morgan: J. Kvartič.
Park Hill-Conemaugh: Frank Podboy.

Pittsburgh: John Ban, Louis Kveder.

Renton: Anton Chater.
Slovan: John Piriš, M. Klopčič.
Southview: Ant. Rupnik.
Spangler in okolica: Paul Les.
Vandling: Jos. Cebular.
Verona: Rock Lesar.
W. Newton: Jos. Zorko.
Wyano: Math. Drap, Louis Vodopivec.

Willock: John Koplenik.

UTAH.

Hiawatha: John Strbašnik.
Murray: M. Zugel.
Scofield: P. Zmrzlikar.
Sunnyside: Anton Smolich.

W. VIRGINIA.

Meriden: John Korošec.
Pursglove: Anton Maslo, J. Vitez.
Reynoldsville: Bartol Louis.
Star City: Rosie Selak, Tony Zupančič.

WISCONSIN.

Kenosha: Frank Zerovec.
Milwaukee: John Shabus, Frank Perko.
Sheldon: Ignac Kolar.
Sheboygan: Frank Nagode, Ant. Debevc.

WYOMING.

Rock Springs: Mrs. J. Jereb.
So. Superior: L. Jeraša.
Sublet: Jos. Turk.

WAUKEGANSKA POSTA.

Zopet smo pri prvem naslovu. Izvojevali smo si nekoliko svobode tiska, zato si bomo ta naslov obdržali, dokler ne pridemo v navskrižje s kakšno postavo o takozvanem kriminalnem sindikalizmu. Potem začnemo izdajati "podzemski list", in tedaj se bo . . . "Šanjalo gor' prot' Waukegan," in še malo dalj na vse plati.

Ako vas slučaj zanese kedaj v naše mesto, boste videli na vogalu dveh glavnih ulic policaja — mladega fanta, rdeč, krepak, sposoben za vsako manualno delo — z eno roko podprt v boku, z drugo ob kandilaber. Ozira se samozavestno in pomilovalno na nas pritlikave zemljane. Svojega gospodarja bankirja dobro pozna. Ko ga vidi, se takoj spremeni v pozo sužnja. To je njegov vsakdanji opravke. Poleg tega tudi čika, nuhija in pljuje v cestni jarek. Toliko je vseeno spodoben, da ne pljune na trotoar; muh ima polno okrog sebe. — Higiena!

Nedavno tega je prišel v naše mesto organizator krojaške unije. V tukajšnji delavnici moških oblek, ki je last nekega žida, je dobil delo in začel z agitacijo za unijo. Kompanija, ki je pobegnila namenoma pred unijo iz Clevelanda v naše slavno mesto dobrega biznisa, odprte delavnice, skebov in ponižnih hlapcev, mu je prišla na sled. Izdali so ga SODELAVCI. Kompanijski agentje so ga tirali pred sodišče in mu izposlovali trajen izgon. Ko to čitate, ne smete pozabiti,

da je tudi Waukegan mesto v "tej svobodni deželi". Predstavniki "reda in mira" so kompaniji obljubili v bodoče bolj vestno paziti da ne pride od zdaj naprej nihče več sem razdirati slogo. Sprejemali bomo samo "zaželjene", ne pa nezaželjenih tujcev. To je naša postava "selekcije imigrantov".

Vera uči, da je človek ustvarjen po božji podobi. Torej je Bog sličen človeku! Boga tudi slikajo ne po božji, ampak po "človeški podobi". Ker je znanost dokazala, da človek ni bil vedno tak kakor danes, — da se je razvil iz nižjih bitij kakor vse drugo živstvo — kakšen je bil Bog v prošlosti? Sličen komu? To ni nobeno bogokletno vprašanje. Če hočete da takih vprašanj ne bo se morate spametovati in prenehati vsiljevati pravljice za sveto in edino pravo resnico.

Prenehajte tudi z naukom o neskončni pravičnosti stvarnika. Kje je pravičnost? Poglejte ljudi: milijone jih je, ki klonejo od bremena krivic! Ozrite se na moralce, izkoriščevalce, trgovce z belimi sužnjami, tirane, pijavke! Človek se izpodtika ob to neskončno modrost in jo popravlja. Dokaz, da je ustroj družbe človeško delo. Drugače bi ne bilo treba človeku popravljati božanskih zmot in napak.

Ameriška žena — v višji sferi — si domišlja da je sveta dolžnost vsakega moža da se ji pokloni do tal, ji zaveže čevelj in izpiha prah raz njih. Potem mu šele dovoli poljubiti roko. — Čudna logika.

(Da, čudna. Ampak logike tu ni, Moški "v višji sferi" niso sužnji ženstva. Pač pa so bigamisti, imajo

PRESKRIBITE SI VSTOPNICE ZA SOCIALISTIČNI PIKNIK

ki se vrši

V NEDELJO 21. JUNIJA
V PARKU RIVERVIEW

No. Western Ave. in Roscoe St., Chicago, Ill.

GOVORNIKI:

OSCAR AMERINGER,
WALTER THOMAS MILLS,
VINCENZIO VACIRCA,

poslanec v italijanskem državnem zboru ter drugi.

Na sporedu tudi igre, koncertne točke in ples.

Vstopnina 35c. Otroci do 12. leta vstopnine prosti. Nabavite si vstopnice pri
"Proletarcu". Govori ob 3. popoldne.

v raznih apartmentih priležnice, potikajo se z raznimi ženskami po kabareti in drugih zloglasnih prostorih. Te ženske so večinoma iz revnejših slojev. Zagazile so v "višjo" družbo po krivdi moških. Toda vendar — tovaršija v enaki sferi je enaka, neglede na spol — in to je logično. Takšno je življenje ljudi, ki jim ne manjka sredstev in ki so brez dela, brez znanja in idealov. Možički pa, ki pihajo prah raz čeveljčkov svojih dam, se jim priklanjajo do tal in jim potem poljubljajo roke — so možičelni. — *Ured.*)

Socialistične stranke so bile dosedaj krive vsega gorja na svetu. Zdaj pa so čudni preiskovalci po čudnem raziskovanju pronašli, da so vsega hudega krivi voditelji, samo voditelji. Treba jih je pometati ven in vse bo harmoniralo.

Mislite si organizacijo brez voditeljev!

Kakšni bi voditelji, če jih že rabimo, morali biti? Nas vprašajte!

Življenje brez cilja. — Predno začnem naj omenim da je moja povest resnična. Godila se je v preteklem času in godi se v sedanjem. Mnogo oseb, ki so zapletene v romanu "Življenje brez cilja", je že pomrlo, ostale čakajo da jih zadene ista usoda. Neki kronični sovražnik nepopite pijače je dejal, da je njegov cilj v galonu. Takih je danes mnogo. Kvišku glave, čašo ali steklenico na usta — pa zamiži. To je "cilj".

Prirajamo tudi zabavne večere, posebno kadar hočemo novih članov. Smo za srednjo pot. Če bi kdo hotel zbirati sredstva, smo pripravljeni prispevati da se

zgradi vislice, na katere bi pobesili "voditelje". Za literaturo nam ni. Izobraževalno delo ne spada "nam". Muzej, izobrazba, moč, pravica, resnica in modrost — vse je v galonu. Pij, prijatelj, pij! Še enega, saj gre za narod! Tako, zvrniva. Znova natoči! Čuj me, še enega! In bodimo veseli. Da, voditelji, pobesimo jih! Hojaaa, tralalaaa . . .

Degeneracija je slabost — razne slabosti. Omagovanje, fizično in duševno — je degeneracija. In še marsikaj drugega. En simptom npr. je slabost, če obupavaš, ker niso "vsi" stabo, če si socialist.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

GIRARD, OHIO.

Seje kluba št. 222 JSZ. v Girardu, O., se vrše vsaki prvi torek v mesecu ob 7. zvečer v Slovenskem domu. Somišljeniki, pristopite v vrste zavednega delavstva! — Naš klub ima lepo zbirko knjig. Izposodite si jih! — *Tony Segina, organizator.*

ALI MORETE REŠITI TO?

Beseda z osmimi črkami in znači "STRUKTURO"

Vsakemu ki nam pošlje pravilno rešitev te uganke damo loto v velikosti 25x125 čevljev ZASTONJ, prosto vseh obveznosti, v letovišču v Wisconsinu.

STANDARD LAND ASSOCIATION

Suite 1305

105 W. Monroe St., Chicago, Ill.

**OGLAŠAJTE
PRIREDBE
KLUBOV
IN DRUŠTEV**

V

"PROLETARCU"!

**CARL STROVER
LAWYER**

and

COUNSELLOR

133 W. Washington Street,
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

ZAKAJ SE NA TISOČE LJUDI

poslužuje naše banke pri pošiljanju denarja v staro domovino?

Zato ker so naše cene najnižje in je vsaka pošiljatev isplačana v najkrajšem času in v polni vsoti.

NAŠ PAROBRODNI ODDELEK

sprejema prijave za VSE-SOKOLSKI IZLET v ZAGREB z velikim parobrodom AQUITANIA kateri odpluje iz New Yorka 29. julija 1925, in potem s posebnim vlakom iz Pariza v Zagreb.

Naši zastopniki skrbe za vas in za vašo prtljago skozi celo potovanje. Pišite po informacije.

Imovina
\$20,000,000.00

Kaspar American State Bank

1900 Blue Island Ave., vogal 19ste ceste.
CHICAGO ILLINOIS

Mi kupujemo vaše vloge v jugoslovanskih dinarjih.

IZOBRAŽEVALNA AKCIJA J. S. Z.

V fond "Izobraževalne akcije JSZ." so vplačala društva, socialistični klubi in posamezniki v maju kot sledi:

Štev.	društva in kraj.	Vsota.
47.	SNPJ, Springfield, Ill.	\$1.00
184.	SNPJ, Springfield, Ill.	1.00
209.	SNPJ, Nokomis, Ill.	2.00
214.	SNPJ, Mullan, Idaho	1.47
225.	SNPJ, Edison, Kans	1.00
358.	SNPJ, Power Point, O.	2.00
213.	SNPJ, Clinton, Ind.	2.00
345.	SNPJ, Lawrence, Pa.	1.50
115.	SSPZ, Helper, Utah	1.00
281.	SNPJ, Jacksonville, Kans.	1.00
275.	SNPJ, Maynard, O.	1.00
86.	SNPJ, Chicago, Ill.	1.00
97.	SNPJ, Bessemer, Pa.	2.00
131.	SNPJ, Chicago, Ill.	1.00
9.	SNPJ, Yale, Kans.	6.00
206.	SNPJ, Gross, Kans.	3.00
177.	SNPJ, Cleveland, O.	1.50

Klubi JSZ., in posamezniki:

181.	Lloydell, Pa.	2.00
47.	Springfield, Ill.	1.00
1.	Chicago, Ill.	2.50
69.	Herminie, Pa.	1.00
41.	Clinton, Ind.	2.00
John Rukse,	Millburn, W. Va.	.25
Max Martz,	Buhl, Minn	.30

Skupaj \$38.52

TAJNIŠTVO J. S. Z.

Listu v podporo.

VIII. Izkaz.

GIRARD, O.: Neimenovan	10.00
CHICAGO, ILL.: A. Miško	3.50
WEST NEWTON, PA.: Jos. Zorko \$1.00; Jos. Robič \$1.00 (poslal J. Zorko) skupaj	2.00
ELY, MINN.: M. Marolt, 50c; Neimenovani \$1.00 (poslala C. Omahne) skupaj	1.50
GLENCOE, O.: J. Hribovnik	.25
SHEBOYGAN, WIS.: Soc. klub št. 235 JSZ.	1.60
ROCK SPRINGS, WYO.: Mrs. R. Jereb, provizija od naročnine	.95
CLEVELAND, O.: J. Volk	2.50
BON AIR, PA.: A. Germek, 50c; po 25c: F. Turšič; F. Bukovec, A. Turšič 10c (poslal P. Bukovec) skupaj	1.10
CHICAGO, ILL.: P. Swolsak	.10

Skupaj . . . . . \$ 23.50

Prejšnji izkaz 219.35

Skupaj \$242.83

DR. JOHN J. ZAVERTNIK ZDRAVNIK IN KIRURG

Urad S. Lawndale Ave., vogal W. 26th St.
Stan 2316 S. Millard Ave., Chicago, Ill.
Tel. na domu Lawndale 6707, v uradu Crawford 2212-2213
Uradne ure: Od 2 do 4 pop., in od 7 do 9 zvečer.
V nedeljo od 11 do 12 dop.

FRANK MIVŠEK se priporoča rojakom pri nabavi drv, premega, koksa in peska.
924 McAlister Ave. Phone 2726 Waukegan, Ill.

BARETINCIC & HAKY

POGREBNI ZAVOD

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

6% IN VARNO   **6% IN VARNO**

Zlati bondi na prvo vknjižbo za na imenitnem prostoru ležečo lastnino, na prodaj pri nas

MILLARD STATE BANK

3643-3645 WEST 26th STREET
At Millard Avenue
CHICAGO, ILL.

Oglejte si naše varnostne bančne shrambe, največje na zapadni strani mesta.

BANČNE URE:

V ponedeljek in četrtek od 9. zjutraj do 8. zvečer;
v torek, sredo in petek od 9. zjutraj do 5. popoldne;
v soboto od 9. zjutraj do 3. popoldne.

Agitatorji na delu.

Naročnino na Proletarca so poslali:

A. Debevc, Sheboygan, Wis.	7
J. Volk, Cleveland, O.	7
J. Presterel, Collinwood, O.	6
A. Vičič, Waukegan, Ill.	5
J. Jankovich, Barberton, O.	5
C. Omahne, na agitaciji v Minn.	4
Mary Udovich, Chicago, Ill.	3
A. Zornik, Herminie, Pa.	3
F. Bregar, Avella, Pa.	3
Rosie Jereb, Rock Springs, Wyo.	3
J. Arch, Mulberry, Kans.	2
J. Cestnik, Blanford, Ind.	2
A. Žagar, Chicago, Ill.	2
J. Koplenik, Willock, Pa.	2
J. Vidrič, Johnstown, Pa.	2
C. Pogorelec, Chicago, Ill.	2
T. Petrič, Detroit, Mich.	1
F. Benčina, Chicago, Ill.	1
J. Krebelj, Cleveland, O.	1
K. Erznoznik, Red Lodge, Mont.	1
P. Bukovec, Bon Air, Pa.	1
Frances S. Tauchar, Chicago, Ill.	1

Zgodnje poletne nadloge.

Poletje se prične 21. junija ob 5:30 popoldne centralni čas ali ob 5:50 vshodni čas ter bo trajalo 93 dni, 14 ur in 54 minut. Prihod zgodnjega poletja prinese vedno želodčne in črevesne bolezni in to vsled nepravilne prehrane, spremembe gorskih dni in hladnih noči, spremembe vode itd. Zlat pregovor za poletje je: "Imejte vedno vaše črevesje odprto in razkuženo! S pomočjo Trinerjevega Grenkega Vina je to prav lahko storiti. Trinerjevo Grenko Vino prežene vse neprave vsebine iz želodca, povrne normalno prebavo, pomaga ledvicam in jetrom k boljšemu delovanju ter uredi celoten sistem. Ni dolgo tega, ko nam je pisal Mr. Zig. Siemianowski iz Canton, Ohio: Čimdalje zavživam Trinerjevo Grenko Vino, tembolj spoznavam, kako pomaga in zato je moja želja, da bi ga imeli v sleherni hiši." — Sedaj se pojavljajo prve muhe. Torej je sedaj čas, da se jih ugonablja. Triner's Fil-Gas je čudovita preparacija, ki ne pušča nikakih madežev, brez duha, nestrupena in ugonobi muhe in komarje na mestu. Ako ne morete dobiti Trinerjevih zdravil in preparacij v vaši sosednji lekarni, pišite na Joseph Triner Company, Chicago, Ill.

CENIK KNJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

UDOVICA. (I. E. Tomič), povest 330 strani, broširana 75c, vezana v platno	1.00
VAL VODNIKA izbrani spisi, broš.	.30
VISNJEVA REPATIČA, (Vlad. Levstik), 506 strani, vezana v platno	1.50
VITEZ IZ RDEČE HISE. (Aleksander Dumas star.), roman iz časov francoske revolucije, 504 strani, broširana 80c, vezana v platno	1.25
ZABAVALNA KNJIŽNICA, zbirka povesti in ertic, broširana	.65
ZADNJA PRAVDA, (J. S. Baar) roman, broširana	.75
ZADNJI VAL, (Ivo Šorli), roman, vez.	1.00
ZAJEDALCI (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno	1.75
ZA SREČO, povest, broširana	.45
ZELENI KADER, (I. Zorec), povest, broš.	.45
ZGODBE IZ DOLINE SENT-FLOREJANSKE, (Ivan Cankar), vezana	1.50
ZLOČIN IN KAZEN, E. M. Dostojevskij), roman, dve knjige, 602 strani, vezane	2.50
ZMOTI IN KONEC GOSPODIČNE PAVLE, (I. Zorec), broširana	.40
ZVONARJEVA HOI, povest, broširana	.65
ZENINI NASE KOPRNELE, (Rado Murnik), broširana	.30
SLOVENSKI PISATELJI: FRAN LEVSTIK, zbrani spisi, vezana	1.25
FRAN ERJAVEC, zbrani spisi, vezana	2.00

JOS. JURČIČ, zbrani spisi, II. zv. vezan	1.50
III. zv. vezan	1.50
IV. zv. vezan	1.25
V. zv. vezan	1.00
VI. zv. vezan	1.00
FR. MASELJ-PODLIMBARSKI zbrani spisi, vez.	1.50
PESMI IN POEZIJE.	
BASNI, (Jean de la Fontaine, iz francoske prevlel I. Hribar) vezana	1.00
MLADA POTA, (Otoš Zupančič), pesmi, trda vezba	.75
MODERNA FRANCOŠKA LIRIKA, (Prevel Ant. Debeljak), vezana	.90
PESMI ŽIVLJENJA (Fran Albrecht), trda vezba	.50
POEZIJE, (Fran Levstik), vezana	.90
POHORSKE POTI, (Janko Glaser), broširana	.35
SLUTNJE, (Ivan Albrecht), broširana	.45
STO LET SLOVENSKE LIRIKE, od Vodnika do moderne, (C. Golar), broš. 90c, vez.	1.25
STRUP IZ JUDEJE, (J. S. Mačhar), vezana	1.10
SLOVENSKA NARODNA LIRIKA, poezije, broširana	.65
SOLNCE IN SENČE, (Ante Debeljak), broširana	.50
SVOJEMU NARODU, Valentin Vodnik, broširana	.25
SLEZKE PESMI, (Peter Bezruč), trda vezba	.50
TREVOIJE, (Tone Seliškar), proletarske pesmi, broširana 50c; vezana	.75
TRISTIA EX SIBERIA, (Vojeslav Mole), vezana	1.25
V ZARJE VIDOVE, (Otoš Zupančič), pesnitve, broširana	.40

IGRE

ANFISA, (Leonid Andrejev), broširana	.50
BENEŠKI TRGOVEC, (Wm. Shakespeare), vezana	.75
CARLIJEVA ŽENITEV-TRIJE ŽENINI, (F. S. Tauchar), dve šalo-igri, enodejanke, broširana	.35
GOSPA Z MORJA, (Henrik Ibsen), igra v petih dejanjih, broširana	.60
KASLIJA, drama v 3 dejanjih	.75
JULIJ CAZAR, (Wm. Shakespeare), vezana	.75
MACBETH, (Wm. Shakespeare), vezana	.75
NAVADEN ČLOVEK, (Bran. Gj. Nušič), šala v treh dejanjih, broširana	.35
NOČ NA HMELJNIKU, (Dr. I. Lah), Igra v treh dejanjih, broširana	.35
OTHELLO, (Wm. Shakespeare), vezana	.75
ROMANTICNE DUBE, (Ivan Cankar), drama v treh dejanjih, vezana	.55
ROSSUM'S UNIVERSAL ROBOTS, drama s predigro v 3 dejanjih	.50
SEN KRESNE NOČI, (Wm. Shakespeare), vezana	.75
UMETNIKOVA TRILOGIJA, (Alois Kraigher), tri enodejanke, broširana, 75c; vezana	1.00
ZNANSTVENE RAZRAČE, POLITIČNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPIEL UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROSURE.	
ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debatna	.30
ANGLEŠKO-SLOVENSKI BESEDNJAK, (Dr. J. F. Kern)	5.00